

راهکارهای محبت بین زوجین از دیدگاه پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله)

گروه پژوهشی جهاد علمی^۱

چکیده

هر یک از همسران در خانواده و به ویژه در روابط زناشویی نقشها و کارکردهای خاصی دارند و برای افزایش کارایی شان نیازمند الگوهای تعاملی مناسبند. عدم شناخت و رعایت این الگوها آسیب هایی به همراه دارد. در بیشتر موارد کاهش محبت و علاقه ی بین زوجین مقدمه ای برای جدایی و طلاق عاطفی میان آنان می گردد و این سست شدن پایه های بنیان خانواده باعث آسیب به زوجین و فرزندان آن ها و نیز ایجاد اختلال بر کارکردهای خانواده شده است. نوشتار حاضر با روش کتابخانه ای و بررسی و مرور مطالعات انجام شده در این حوزه در پی یافتن راهکارهایی کاربردی افزایش محبت زوجین بر مبنای متون دینی اسلام خصوصاً کلام نبی اکرم (ص) است. یافته ها نشان می دهد الگوهای رفتاری و کلامی مختلفی در این زمینه حائز اهمیت است که عبارتند از: مصافحه، گشاده رویی، ابراز عشق و علاقه به یکدیگر، خوش زبانی و خوش اخلاقی، حضور و همکاری و همراهی همسر در خانه، دارا بودن رابطه جنسی رضایتمند و هدیه دادن مهمترین راهکارها و الگوهای توصیه شده در کلام پیامبر عظیم الشان به منظور بهبود رابطه عاطفی زوجین است.

کلیدواژه: محبت، زوجین، خانواده.

^۱ فاطمه پورمحمی الدینی (دبیر گروه)، زهرا پورمحمی الدینی، اکرم سلیمی

عنصر محبت در دنیای امروز یکی از گم‌شده‌های بشر و نواقص جوامع بشری است با توسعه زندگی صنعتی و اشتغال‌های روزافزون مادی انسان جنبه‌های معنوی و فطری به فراموشی سپرده شده است.

محبت یکی از اصول مهم اخلاقی در اسلام و از محورهای تاثیرگذار در خانواده است؛ به گونه‌ای که در هیچ مکتبی به اندازه‌ی اسلام به داشتن خانواده‌ای همراه با محبت سفارش نشده تا جایی که بسیاری از آیات و روایات به آن اختصاص یافته است. خانواده و در راس آن روابط زن و شوهر نقش اساسی در بهبود روابط خانوادگی دارد بنا براین محبت که از رکن‌های اساسی آن شمرده می‌شود باید در این نهاد تجلی یابد.

پیامبر اکرم که سرچشمه کمالات بشری و در واقع معلم واقعی بشریت است با سفارش‌ها و کلمات نورانی خود همواره بر این نکته تاکید داشته است که با رفتار و عملکرد خوب و مناسب در کانون خانواده و ایجاد روابط حسنه بین زن و شوهر می‌توان محیطی با صفا و پر از مهر و صمیمیت به وجود آورد تا در پرتو آن بتوان به سعادت دنیوی و اخروی نائل گردید.

در مورد موضوع حاضر کتاب و مقالات بسیاری نوشته شده که راهکارهای ایجاد محبت بین زوجین مورد بررسی قرار گرفته است ازجمله:

کتاب «افزایش محبت بین همسران؛ راهکارها و شیوه‌ها»، اثر بتول زاهد پور که در رابطه با راهکارهای افزایش محبت بین همسران با تکیه بر متون دینی و همراه کردن آن با علوم روانشناسی و استفاده از طبقه‌بندی علوم به مقوله راهکارهای افزایش محبت بین همسران پرداخته است.

کتاب «راهکارهای اثر بخشی محبت در روابط درون خانواده از منظر آیات و روایات»، اثر حسن ورمقانی به بیان کلیات و مفاهیم محبت در خانواده موفق و اسلامی و بیان راهکارهای افزایش امنیت عاطفی و آرامش در خانواده پرداخته است.

مقاله «راهکارهای تامین نیاز محبت از دیدگاه قرآن»، اثر احمد زارعی، که با بینش توحیدی راهکارهای قابل توجهی را برای تامین محبت با تکیه بر قرآن بیان می‌کند.

ضرورت پرداختن به این بحث بدین جهت است که محبت نقش مهم و سرنوشت‌سازی در رشد و تعالی خانواده ایفا میکند و هر خانواده برای برقراری رابطه‌ای عاطفی بین اعضا، تکیه بر محبت را ضروری دانسته تا به دنبال

آن بتواند خانواده ای صمیمی را ایجاد کند این پژوهش بر آن است که با ارائه ی راه کارهای اخلاقی و عاطفی مناسب بتواند در جهت توسعه ی محبت در بین زوجین نقش موثری ایفا نماید.

امروزه خانواده ها دچار درگیری های زیادی همچون روابط بدون صفا و صمیمیت، طلاق و جدایی، از بین رفتن غیرت ناموسی، فرزندان نامشروع و مشکلات متعدد دیگری که هر کدام به طریقی با تقویت محبت بین زوجین قابل پیشگیری می باشد. گفتار و رفتار زیبای پیامبر اکرم (صلی الله علیه وآله)، که خداوند متعال آن حضرت را به عنوان الگوی واقعی انسان ها معرفی می کند: «لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُو اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَ ذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا»^۱ می تواند بهترین راهگشای مشکلات خانواده ها باشد؛ دستورالعمل هایی که با استفاده از آنها می توان خانواده ای با محبت و گرم و صمیمی را به منصه ظهور گذاشت.

اعمال محبت در بین زوجین یکی از آموزه های مهم دین اسلام در حوزه ی خانواده محسوب می شود چرا که مبنای اصلی روابط خانوادگی بر پایه ی محبت بنا شده است. قطعاً برای تحقق چنین ارتباطی شایسته، ارائه ی راه کارهای مناسب امری ضروری محسوب می باشد.

باتوجه به محدود بودن موضوع مقاله در سخنان پیامبر اکرم ناچار بودیم که در مواردی از روایات دیگری از اهل بیت علیهم السلام استفاده کنیم چون سخن این بزرگواران همان سخن پیامبر اکرم و در مواردی از آیات نورانی قرآن استفاده کنیم که آیات قرآن هم سخن پیامبر بوده اند.

مفهوم شناسی:

به منظور تبیین راهکارهای محبت بین زوجین از دیدگاه پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله) لازم است مفاهیمی نظیر محبت و زوجین بررسی شود.

واژه «محبت»

محبت در لغت به معنای مهربانی و لطف است.^۲

«محبت به معنای دوست داشتن است.»^۳

در اصطلاح علمای اخلاق و عرفان محبت به معنای «میل به امر موافق است.»^۴

^۱ سوره احزاب: آیه ۲۱.

^۲ فرهنگ معین.

^۳ ابن منظور، لسان العرب، ۲۸۹/۱

محبت به معنای دوست داشتن یکی از نیازهای طبیعی انسان است که در مراحل مختلف زندگی نقش اساسی ایفا می کند و انسان را وادار می کند به چیزهایی که با کمالش همسو است عشق بورزد.

«محبت همان میل نفس به چیزی است به خاطر کمالی که نفس در آن چیز درک می کند و جهت نزدیک شدن به آن او را وادار می کند.»^۱

واژه «زوجین»

«زوجین در لغت به معنای زن و شوهر است.»^۲

تفاوت های بین زوجین

زن و مرد به طور طبیعی در خلقت و آفرینش تفاوت هایی دارند در روابط بین آنها تاثیر گذار است. در بحث عاطفه و محبت نیز زن و مرد باهم متفاوت هستند و زنان در مقایسه با مردان عاطفی تر هستند.

در کتاب روان شناسی زن و مرد آمده است:

«به دلیل عاطفی بودن زنان آنها معمولاً در علوم استدلالی و مسائل خشک عقلانی به پای مردها نمی رسند ولی در ادبیات، نقاشی شعر و دیگر مسائلی که به ذوق و احساسات مربوط است دست کمی از مردان ندارند زنان از شوهرشان بیشتر دلسوزی می خواهند، اما مردها بیشتر اعتقاد و اعتماد همسرشان را خواستارند وقتی مرد نشان میدهد که به احساسات همسرش و به آنچه در دل او می گذرد اهمیت میدهد زن حس میکند که شوهرش نگران و دلوپس و غمخوار اوست یکی از شکایات شایع زنان و مردان آن است که شریک زندگیشان به قدر کافی به آنان محبت نمی کند منظور آنان از محبت، لمس کردن، آغوش گرفتن نوازش کردن بوسیدن و... است. در تحقیقی که در این زمینه انجام شد مشخص گردید که زنان نیاز بیشتری به محبت و عواطف نشان می دهند و در ابراز محبت و عواطف نیز قوی تر از مردان هستند گرچه نیاز به محبت و برخورداری از توانایی عاطفی ذاتی است اما برخی از کودکان در خانواده هایی پرورش می یابند که در آن در آغوش گرفتن، بوسیدن و نشان دادن عواطف جزئی از زندگی روزمره است اما برخی خانواده ها این گونه نیستند و عواطف خود را بروز نمیدهند و اعلان نمی کنند و بنابراین فرزندان این خانواده ها نیز در رشد عواطف و بروز آن متفاوت خواهند بود با پذیرش

^۴ مستملی، شرح التعریف لمذهب التصوف، ۱۳۸۷ و ۱۳۹۳؛ قشیری، رساله قشیری، ۵۸۴

^۱ فیض کاشانی، ۱۴۱۵: ۱/۳۲۶.

^۲ دهخدا، لغت نامه، ص

احتمال وجود تفاوت‌های روان‌شناختی زن و مرد به دلیل تفاوت زیستی بر این باور است که برتری زنان در مهارت‌های زبانی باعث شده که زنان بتوانند احساسات خود را بهتر و قوی‌تر ابراز کنند. بسیاری از پژوهش‌های انجام شده نشان می‌دهد که دوستی و صمیمیت برای دختران بیش از پسران اهمیت دارد و این نشانه قوی بودن عواطف و احساسات در زنان است.^۱

رهبر معظم انقلاب نیز در این باره بیان کرده اند:

«خدای متعال طبیعت زن را ظریف قرار داده است. بعضی از انگشتها خیلی درشت و گنده هستند و برای کندن یک سنگ از زمین خیلی خوبند اما اگر بخواهند یک جواهر خیلی ریز را لمس کنند، معلوم نیست بتوانند بردارند اما بعضی انگشتها ظریف و باریک اند آن سنگ را نمی‌توانند بردارند اما آن خرده جواهر و خرده طلا را می‌توانند از روی زمین جمع کنند. زن و مرد این‌طورند هر کدام یک مسئولیتی دارند. نمیشود هم گفت کدام یک مسئولیتش سنگین‌تر است. مسئولیت هر دو سنگین است. هر دو لازم است.

روح زن چون لطیف‌تر است احتیاج به آرامش بیشتری دارد. او نیاز به آسایش و تکیه کردن به یک جای مطمئن دارد. این تکیه گاه کیست؟ او شوهر است. خدا اینها را این‌طور کنار هم قرار داده است.^۲

محبت شاکله حقیقی ازدواج

ازدواج پایدار و حقیقی ازدواجی است که براساس عشق و محبت شکل بگیرد و ادامه یابد خداوند متعال هم به این منظور گوهر با ارزش محبت را در وجود زن و مرد قرار داده است که آیه ۲۱ سوره روم به این موضوع اشاره دارد: «مِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ»؛ «و از نشانه‌های او اینکه همسرانی از جنس خودتان برای شما آفرید تا در کنار آنان آرامش یابید، و در میانتان مودت و رحمت قرار داد؛ در این نشانه‌هایی است برای گروهی که تفکر می‌کنند.»

پیامبر اکرم در اهمیت محبت بین زوجین می‌فرماید: «پیامبر گرامی اسلام (صلی الله علیه و آله) می‌فرماید: «كَلَّمَكَ الْعَبْدُ إِيمَانًا أَزْدَادَ حُبًّا لِلنِّسَاءِ»^۳؛ «هر چه ایمان انسان کامل‌تر باشد، به همسرش بیش‌تر اظهار محبت می‌نماید.»

پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) فرمودند: «دوستی و مهرورزی (با مردم) نیمی از دین است.»^۴

^۱ احمد پناهی، جان بزرگی، روان‌شناسی زن و مرد، ص ۱۹۴ و ۱۹۵.

^۲ مطلع عشق، ص ۹۳.

^۳ مجلسی، بحار الأنوار، ج ۱۰۰، ص ۲۲۸.

پیامبر اسلام (صلی الله علیه آله) در جهت تبیین رابطه ی محبت و هدیه چنین فرمودند: «تَهَادُوا تَحَابُّوا، تَهَادُوا فَإِنَّهَا تَذْهَبُ بِالضَّغَائِنِ»^۱؛ «به یکدیگر هدیه دهید، تا نسبت به همدیگر با محبت شوید. به یکدیگر هدیه دهید؛ زیرا هدیه کینه ها را می برد.»

طبق این حدیث اگر کسی دلش نسبت به دیگری ناراحتی و کدورتی دارد و نمی تواند آن را از دلش بیرون کند؛ با دادن هدیه به او موفق می شود که کینه را از دل خود بیرون کند؛ و از این طریق افراد محبوب یکدیگر می شوند.

امام علی نیز هدیه دادن را عاملی برای ابراز محبت دانسته و چنین فرمودند: «الْهَدِيَّةُ تَجْلِبُ الْمَحَبَّةَ»^۲

«هدیه دادن ، دوستی را به دنبال می آورد.»

^۱ . الکافی : ۱۴/۵
^۲ غرر الحکم : ۳۱۶.

نتیجه گیری:

تامل در سخنان پیامبر اکرم (صلی الله علیه وآله) نشان می دهد، خانواده جایگاه قابل توجهی در اسلام دارد که استحکام آن بستگی به روابط بین زوجین و محبت بین آن ها دارد.

بر این اساس راهکارهایی برای تقویت محبت بین زوجین در کلام پیامبر(صلی الله علیه وآله) آمده است که مصافحه، گشاده رویی، ابراز محبت، خوش زبانی و اخلاق نیکو از مهمترین مواردی می باشد که برای تقویت محبت بین زوجین به آن اشاره شده است.

در کنار این موارد، راهکارهای عملی اخلاقی نیز از اهمیت ویژه ای برخوردار هستند که از جمله آنها حضور و همکاری مرد در خانه ، توجه به رضایت و روابط جنسی زناشویی ، پذیرش قوامیت مرد از طرف زن و هدیه دادن زوجین به یکدیگر می تواند از دستور های عملی اخلاقی مهم برای ایجاد محبت بین زوجین باشد.

منابع

قرآن.

- احمدپناهی، علی، جان بزرگی، مسعود، روان شناسی زن و مرد، قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، ۱۳۹۶.
- حاج علی اکبری، محمد جواد، مطلع عشق: گزیده رهنمود های حضرت آیت الله العظمی سید علی خامنه ای (مد ظله العالی) رهبر معظم انقلاب اسلامی وابسته به موسسه ی پژوهشی فرهنگی انقلاب اسلامی، ۱۳۹۲.
- دهخدا، علب اکبر، لغت نامه ، دانشگاه تهران، ج ۵، ۱۳۰۹-۱۳۱۰.
- رسولی محلاتی، سید هاشم، زندگانی حضرت زهرا سلام الله علیها، نشر فرهنگ اسلامی، چاپ ۲۶، ۱۴۰۲.
- طبرسی، فضل بن حسن، مجمع البیان، جلد ۹.
- فیض کاشانی، ملاحسین، تفسیر الصافی، جلد ۲، الصدر، تهران، ۱۴۱۵.
- قزوینی، سید محمد کاظم، فاطمه الزهرا من المهد الی الحد، نشر دارالغدیر، چاپ اول، ۱۳۹۰.
- کلینی، محمد بن یعقوب بن اسحاق، الکافی (ط- الإسلامیة)، ج ۵، ناشر: دار الکتب الإسلامیة، مکان چاپ: تهران، ۱۴۰۷ ق.
- ملک محمودی الیگودرزی، امیر، راهنمای خانواده راز شاد زیستن در کانون گرم خانواده، قم: انتشارات منشور وحی، چاپ پنجاه و دوم، ۱۳۸۸.
- مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، جلد ۳.
- معین، محمد، فرهنگ معین، نشر زرین، چاپ سوم، ۱۳۸۶.
- مجلسی، محمد باقر، بحار الانوار، جلد ۷۴.
- مجلسی، محمد باقر بن محمد تقی، بحار الأنوار (ط- بیروت)، ج ۱۰۰، ناشر: دار إحياء التراث العربی، مکان چاپ: بیروت، ۱۴۰۳ ق.

مجلسی، محمد باقر بن محمد تقی، بحار الانوار، ج ۱۰۳ .

میبدی، حسین بن معین الدین، دیوان امیر المؤمنین (ع)، دار نداء الإسلام للنشر، چاپ: قم.

اربلی، علی بن عیسی، کشف الغمّة فی معرفة الأئمة (ط - القديمة)، ج ۱، مکان چاپ: تبریز، ۱۳۸۱ ق.

مستملی، اسماعیل بن محمد، شرح التعرف لمذهب التصوف، نشر اساطیر، چاپ سوم، ۱۳۹۵ .

ابن منظور، محمد بن مکرم، لسان العرب، نشر پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، چاپ اول، ۱۳۸۵.

تحف العقول.

کنز العمال، ۲۴۸۲۲.

نهج الفصاحه، ج ۱۵۲۰ .

کنز العمال، ج ۹ .

عن جابر بن عبدالله الأنصاری .شرح نهج البلاغة لابن أبي الحديد : ج ۱۱ .

نهج الفصاحه، ص ۵۸۷، ج ۲۸۵۳.

وسائل الشیعه، جلد ۱۴، ص ۱۰، حدیث ۹.

ثواب الاعمال، ص ۳۳۵، ج ۱.

تنبيه الخواطر، ۱۲۲/۲.

وسائل الشیعه، جلد ۱۴، باب ۵۰، ص ۷۷، حدیث ۱ .

وسائل الشیعه، جلد ۱۴، باب ۵۶، ص ۸۲، حدیث ۱.

مستدرک الوسائل، ج ۲، ص ۵۵۰

الكافی : ۱۴/۱۴۴/۵ .

غور الحكم: ٣١٦.